

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АРХЕТИПІВ У ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Марія Кравцова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000
mariia.kravtsova@lnu.edu.ua*

У статті розглянуто особливості відтворення архетипів у перекладі художнього твору. Досліджено тлумачення поняття “архетип”, його класифікації та рівні ментальної репрезентації у тексті. Вивчаючи питання універсальних та етнокультурних архетипів, автор статті вводить термін “культурно-зумовлені архетипи”. У роботі запропоновано дії, до яких має вдаватися тлумач у процесі відтворення джерельного архетипу цільовою мовою, виокремлено, на що саме потрібно звернути увагу аби належним чином перекласти архетип. Зазначено, що якщо неадекватно або неточно перекласти архетипи, то може порушитися цілісність літературного твору внаслідок часткової втрати символічного значення, або ж емоційного впливу на читача. Запропоновано включити архетипний аналіз джерельного та перекладного творів до етапів перекладознавчого аналізу твору.

Ключові слова: архетип, психологічний архетип, культурний архетип, культурно-зумовлений архетип, архетипний образ, мотив, символ, переклад.

Вступ. Феномен архетипу цікавив людство ще далеко до появи аналітичної психології К. Г. Юнга, а його вивчення залишається актуальним і у сучасному дискурсі, де архетипи продовжують резонувати в оригінальних та перекладних творах. Прагнення краще збагнути той складний гобелен, який плетуть архетипні образи у психіці особистості, сприяє глибшому розумінню людського досвіду, колективного несвідомого та нашої спільної культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття архетипу зустрічаємо у філософських вченнях Філона Юдея, Іриней, Діонісія Ареопагіта, однак вважається, що започаткував його саме Платон, який говорив про існування “сфери ідей”, – ейдосу – яка є джерелом усього матеріального, різноманітні варіанти якого “немовби друкуються з однієї матриці” [2, с. 82]. Серед українських науковців, які зробили вагомий внесок у теорію архетипів можна виокремити такі постаті, як Г. Сковорода, С. Кримський, С. Крижанівський, Д. Наливайко, О. Білецький, М. Липовецький, С. Павличко, Ю. Матасова, А. Шестак, Н. Зборовська та ін.

Сьогодні науковці, які досліджують поняття “архетип”, неминуче зіштовхуються з багатством різноманітних дефініцій та класифікацій, які іноді ризняться між собою.

Відсутність чітко окресленого визначення терміна “архетип” та існування великої кількості дефініцій, які подекуди різняться між собою можна пояснити неможливістю раціонального пізнання цього феномену. Зокрема, за О. Селівановою, архетип (від давньогрецької ἀρχέτυπον – прототип, проформа, прообраз) – це “первісна вроджена психічна структура, вияв родової пам’яті, історичного сприйняття, й виявляється [він] у знакових продуктах культури (у вигляді архетипних образів)” [11, с. 40]. Інша науковця, Л. І. Белехова, вважає, що необхідно розрізнити поняття “архетип”, що є формою колективного несвідомого, та “архетипний образ”, що є усвідомленим втіленням “імплікаційних ознак архетипу у творенні текстового конструкта” [1, с. 9]. За Л. І. Белеховою існує три рівні ментальної репрезентації архетипів (див. рис. 1 [Ibid, с. 10]): на довербальному, або передконцептуальному рівні існують архетипні образ-схеми та образ-схеми базових концептів, які за допомогою трансформацій переходять на другий концептуальний рівень, де відбувається структурування різних концептів та упорядкування образів у схематичні моделі. Концептуальні схеми тропів, базові та архетипні образ-схеми зрештою вербалізуються та постають у тексті у формі словесних поетичних образів, що є продуктом свідомої творчості людини.

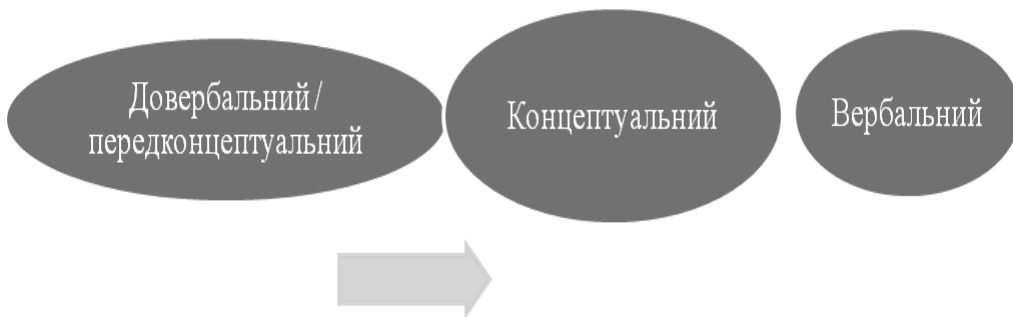

Рис. 1. Рівні ментальної репрезентації архетипів за Л. І. Белеховою.

Якщо звернутися до питання процесу перекладу у світлі схеми, можна висувати, що тлумач іде шляхом часткової зворотної трансформації: значення вербалізованого архетипу експлікується та постає у свідомості перекладача на концептуальному рівні. Оскільки ми не можемо свідомо повернутися на довербальний рівень, можна припустити, що наша підсвідомість сама підказує нам “проформу”, яка слугувала першопричиною існування того чи іншого архетипу на концептуальному рівні. Результати досліджень у нейрології показали, що “95 % поняттєвої системи людини, її розуму становить колективне позасвідоме” [Ibid, с. 11]. Саме тут, у глибинній структурі (за визначенням Н. Чомського) шляхом різноманітних лінгвокогнітивних операцій перекладач визначається з ословлюванням, поверхневою структурою архетипу, тобто архетипним образом.

Серед науковців також немає згоди щодо кількості архетипів та їхніх класифікацій, однак ми дотримуємося думки щодо відсутності певного вичерпного переліку, адже “теоретично є можливим будь-яка кількість архетипів” [9]. Л. Коробко

пропонує наступні складові, які можна виокремити в структурі архетипу: зміст, внутрішню та зовнішню форми, де зміст – це ті засоби, які використовує автор для розкриття головної ідеї художнього твору, а саме: певні слова-поняття, синтаксичні структури та сам текст. Тут можна додати, що слова-поняття можуть мати форму як стилістично немаркованих лексем, або словосполучень, так і виражатися певними тропами й стилістичними фігурами. Внутрішня форма архетипу проявляється завдяки символічним системам, які перетворюють ідеальні абстрактні уявлення в певні образи, тоді як зовнішня форма “об’єктується в мотиви, сюжети та образи художнього твору” [5, с. 91].

Доній Т. М. розрізняє між трьома видами архетипів: *основними*, що зрозумілі усім, адже у них знаходимо загальнолюдські теми, *етнічними*, що пов’язані з певною культурою, та *індивідуальними архетипами*, що постають у свідомості конкретної особи та саме завдяки їм “зазвичай і народжуються нові літературні течії та стилі. Увібравши у себе весь досвід попередніх пластів, у людському генетичному просторі такі індивідуальні архетипи можуть бути емоційно значимішими та впливовішими, ніж універсальні загальнолюдські” [3, с. 38]. С. Д. Абрамович зазначає, що варто розрізняти між архетипом, що є породженням уяви автора (наприклад, архетип Каїна створений Дж. Г. Байроном, який свідомо відкидає владу Господа) та “вічним образом” [2, с. 90]. Автор не дає детального пояснення щодо розрізнення цих двох термінів, щоби більше, у роботі подано практичний аналіз використання архетипів у різних творах літератури, проте їй бракує ґрунтовної теоретичної інформації щодо архетипного виміру, хоча у примітках сам автор докоряє, що “дехто з наших дослідників використовує термін “архетип”, не давши собі труда вникнути в його зміст” [Ibid, с. 111], і, як приклад, наводить статтю А. Нямцу “Літературні архетипи у світовому контексті”.

Любимова С. визначає архетип “як матрицю суспільної когніції, тобто форму, на основі якої відбувається стереотипізація суспільно-важливої інформації” [8, с. 7]. Архетипи, які вона розглядає як когнітивні зразки, вбирають у себе культурний досвід певного народу і тоді трансформуються у стереотипи. На думку С. Любимової, “[п]сихічна даність архетипів проникає у свідомість і наповнюється матеріалом культурного досвіду” [Ibid, с. 6]. З вищенаведеного твердження С. Любимової можемо зробити наступне припущення щодо особливостей відтворення архетипів іншою мовою: універсальний архетип, що при перекладі потрапляє в інше культурне середовище, де він нашаровує нові культурно-марковані значення і набуває ознак етнокультурного архетипу, згодом трансформується у стереотип. Однак формування такої стереотипності, на нашу думку, можливе лише за умови повторюваності архетипу у різних творах та усталеності його вжитку. Щобільше, постає питання про можливість трансформації універсальних архетипів у етнокультурні у результаті нашарування культурних смислів у значенні. Потрапляючи до “зачарованого кола” іншої мови та культури, він безумовно всотує у себе культурні особливості приймаючої мови, обростає новими конотаціями. Скажімо, ті самі біблійні архетипи будуть варіюватися залежно від культури всупереч їхній універсальності. Однією з причин може бути різночасовість виникнення перекладів цільовою мовою, що зумовило більшу, чи меншу ознайомленість зі Святим Письмом. Ми також можемо

говорити про вплив народних вірувань та фольклору, що породжують додаткові семи. Прикладом останнього може бути архетип Ісуса у зображенні збожеволілого короля Ліра у Шекспірівській трагедії, – Лірові-монарху, на голові якого колись була корона, протиставляється божевільний Лір-бідак, увінчаний дикими квітами й позбавлений усіх колишніх благ та радощів. Цей вінок є алюзією на терновий вінок Ісуса Христа. Поміж інших квітів у ньому є кропива. В українського читача, добре обізнаного з українськими традиціями та фольклором, ця лексема може стати своєрідним тригером до породження архетипу диявола, бо в українській культурі кропива наділена лихою силою, адже її вважали місцем, де водиться нечисть, хоча освячену в церкві кропивою люди тримали у своїх хатах для захисту проти відьом. На Купала цю рослину кидали у річку та купальське вогнище для очищення, а у казках “дівчина звільняє своїх братів від закляття, сплітаючи їм одяг із кропиви” [4, с. 317]. Індивідуальність сприйняття теж зумовлює відмінність в інференції значення і множинність інтерпретації, адже кожне розуміння водночас є нерозумінням. Отже, ми схильні вважати, що універсальні архетипи не можуть трансформуватися в етнокультурні архетипи в перекладі, все ж вони неминуче стають “культурно-зумовленими” (*термін наш, М.К.*) та набувають додаткових конотацій.

У нашому дослідженні ми дотримуємося класифікації архетипів, запропонованої Л. І. Белеховою, яка розрізняє між двома основними видами архетипу: *психологічним*, що є проявом колективного несвідомого, та *культурним* (сюди належать 16 архетипів), тобто кодом загальнолюдської культури (наприклад, архетипи Трійці, Мадонни або Богоматері, Мудрого Старця/Старої, Метаморфози/Трансформації, Життя, Смерті тощо. Перелік культурних архетипів не обмежується певною кількістю і є відкритим). Культурні архетипи, які є результатом “культурно-історичного досвіду, закріпленого у колективній свідомості людства через мотиви і сюжети, образи і символи, закарбовані у міфах і фольклорі різних мовних спільнот” [1, с. 9], далі поділяються на *універсальні* культурні архетипи та *етнокультурні* архетипи [Ibid, с. 9–10]. Як стверджує В. Ф. Ятченко, етноархетипи є відображенням специфіки “історичного досвіду, світосприйняття і світобачення певного етносу чи племені” [12, с. 18]. Отож етнокультурні архетипи, або етноархетипи, є тими домінуючими константами духовності певної нації, “що виражають та закріплюють основоположні властивості етносу як культурної цілісності” [1, с. 10] та є вирішальними у формуванні світогляду, особливостях художньої творчості та історичній долі того чи іншого народу. Наприклад С. Любимова говорить про архетип героя, що панує в американській культурі – людини, яка захищає інших і є взірцем для наслідування цього ідеалу [8]. Що ж стосується української нації, архетипом її духу вважають філософію Серця. Згадаймо лишень філософію кордоцентризму Г. Сковороди, або ж приклади з фольклору: “[Не] дай серцю волю – заведе в неволю”, “Не той сильний, що камінь верне, а той, що серце в собі держить”, “Від серця до Бога – навпростець дорога”, “Від серця до неба шляху не треба” тощо [4, с. 536]. Різниця між психологічними та культурними архетипами також проявляється в термінологічній площині: психологічні архетипи зазвичай подаються у називному відмінку, тоді як культурні – у родовому.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування. Застосування теорії архетипів у перекладознавстві відкриває нові шляхи для розуміння складної динаміки міжкультурної комунікації. Перекладачі часто натрапляють у текстах на архетипні шаблони, які потребують відповідного підходу, аби тлумач міг належно передати імпліковане автором значення. Зокрема, наприклад, К. Г. Юнг розглядав літературний твір як “розгортання і пластичне оформлення архетипа, праобразу, його переклад мовою сучасності” [7, с. 15]. Розпізнаючи та інтерпретуючи ці архетипні елементи, перекладачі можуть вловити суть і культурне значення вихідного тексту, забезпечуючи ефективну міжкультурну комунікацію. Архетип є підґрунтям сюжетної моделі будь-якого літературно-художнього твору [2, с. 92] і завдяки своїм культурно-специфічним конотаціям він породжує унікальні проблеми при перекладі. Неточний або неадекватний переклад архетипів може призвести до втрати символічного значення чи емоційного впливу, що зрештою порушить цілісність перекладеного твору, саме тому вважаємо, що одним з етапів перекладознавчого аналізу тексту має бути архетипний аналіз джерельного та цільового текстів.

Причиною того, що видатні твори літератури у перекладі іншими мовами “є близькими та зрозумілими, естетично й емоційно вартісними для всього людства в будь-який історичний період” [3, с. 38] є архетипне мислення, що властиве усім людям. Оскільки семантика архетипу характеризується стійкістю, що породжує в уяві читача/слухача зв’язок традиційних образів і мотивів, основним завданням тлумача стає потреба “віднайдення у першотворі архетипів і «одухотворення» їх засобами цільової мови” [6, с. 151–152]. Проте таке відтворення не є елементарним механічним процесом, в якому один елемент мови оригіналу замінюється іншим елементом у мові перекладу. Якщо розглядати процес перекладу у світлі психоаналізу, перед нами постане “зіткнення двох індивідуальностей, двох «Я» (автора і перекладача) та двох сфер підсвідомого; з огляду на вчення про колективне підсвідоме, цей процес є більшою мірою зіткненням двох національних світів та двох сфер колективного підсвідомого” [7, с. 276]. Інференція закодованого в архетипі значення залежить від світогляду інтерпретатора, його рівня розвитку, фонових знань, обізнаності з іншими творами цього ж автора, епохою, до якої належить написаний твір, традиціями та віруваннями того часу. Щобільше, інтерпретація архетипу може відрізнятись “не лише в літературних текстах, які належать до різних культур, а й тих, які належать до однієї культури” [10, с. 371]. За словами М. Лановик, “відтворити образ оригіналу, це насамперед розкрити його архетипні конструкції. Щоб зрозуміти твір і його інтерпретувати, необхідно прочитати його з міфологічної перспективи, проникнути в його міфопоетичну сутність, що є маніфестацією універсального духу творчості й формує цілісний порядок твору” [6, с. 152]. Водночас науковиця зазначає, що інтерпретація міфологічних структур оригінального твору можлива лише за умови, якщо перекладач знаходиться на тому ж рівні буття, на якому створювався цей художній твір. Кінцевим завданням перекладача є створення такої архетипної структури цільового твору, яка б адекватно відтворювала відповідну структуру першотвору, що неможливе без знання універсальної мови архетипів та символів.

Якщо розглядати архетип як “спільний займенник” для різнонаціональних літератур” [7, с. 278], універсальність якого не потребує перекодування цільовою мовою (тобто при відтворенні психологічних, або універсальних архетипів), то завданням тлумача є збереження образної структури художнього твору, що вимальовується завдяки образам-архетипам та відтворення архетипної моделі оригінального твору, “тобто складнішого утворення на рівні мотиву, сюжету, теми, корені якого теж слід шукати у спільній проформі” [Ibid, с. 278]. Коли в основі твору лежать психологічні, або універсальні архетипи, його переклад не становитиме особливих труднощів, адже імпліковані мотиви та теми є вічними і їхнє сприйняття не буде культурно-зумовленим, отож наявні у тексті образи-архетипи та архетипні моделі не потребуватимуть перекодування в цільовому тексті. За умови наявності у тексті етнокультурних архетипів, тлумач повинен вдатися до досвіду колективного підсвідомого своєї нації та “пробудити емоційну силу міфологічного й архетипного мислення чужої колективної пам’яті, іншого часу” [6, с. 155].

Тлумач вдається до архетипного аналізу оригінального твору “процедура якого передбачає глибинну когнітивну обробку текстів, <> висунення гіпотези А., її доведення шляхом опису способів репрезентації А. у вигляді тем, сюжетів, метафор, символів, парадигматики асоціацій, стилістичних прийомів тощо” [11, с. 41]. Ознайомившись із джерельним текстом, тлумач має проаналізувати його архетипні патерни, тобто ідентифікувати наявні в оригіналі архетипні образи, символи та мотиви. Процес інференції значення архетипу відбувається за принципом зворотної трансформації на трьох рівнях ментальної репрезентації архетипу: рухаючись від вербального рівня, де архетип є ословленим (на лексичному рівні), чи відображеним на синтаксичному, або текстовому рівнях, через концептуальний і до передконцептуального рівня. На цьому етапі відбувається експлікація значення й архетип знаходить своє відповідне місце в універсальній архетипній матриці. Далі інтерпретатор повертається через довербальний, або передконцептуальний, рівень до концептуального, де архетипні образ-схеми та образ-схеми базових концептів шляхом ментальних трансформацій структуруються та впорядковуються. Наступним етапом є застосування лінгвокогнітивних операцій для вербалізації, формальної репрезентації архетипу і прийняття рішення щодо обрання відповідної стратегії та методу перекладу. Тут важливо взяти до уваги як лінгвальні (наприклад, коли перекладач адаптує п’єсу В. Шекспіра для шкільної програми, де функціональність переважає над еквівалентністю, або осучаснює твори Гомера для читачів XXI сторіччя), так і екстралінгвальні чинники (скажімо, враховувати лінгвістичну компетенцію читача перекладу, брати до уваги темпоральний аспект).

Відтворюючи архетип оригіналу, тлумач має зважити на таке:

1) який вид архетипу потрібно відтворити у перекладі – психологічний, універсальний, чи етнокультурний. Зазначимо, що у цій роботі ми розрізняємо між “культурно-маркованими архетипами”, тобто етноархетипами, та “культурно-зумовленими архетипами”, тобто психологічними та універсальними архетипами, які, потрапляючи в інше мовне та культурне середовище і в процесі інтерпретації адресатом, який належить до цільової культури, неминуче всотують у себе додаткові культурні конотації. Якщо архетипний елемент є етнокультурним, перекладач може:

- ✓ залишити архетипний образ, мотив, чи символ так, як він представлений в оригіналі, вдавшись лише до його перекодування цільовою мовою;
- ✓ експлікувати архетипний образ, мотив, чи символ;
- ✓ вдатися до методу компенсації та ввести цей елемент в іншому місці оригіналу чи на іншому мовному рівні;
- ✓ змінити образ, вдавшись до стратегії одомашнення;
- ✓ вилучити архетипний образ, мотив, чи символ із текстового матеріалу;

2) з яким мовним рівнем ми маємо справу – наприклад, якщо в оригіналі використано певний стилістичний засіб, тлумач має обрати один із наявних методів його відтворення. Якщо йдеться про мотив, чи символ, потрібно проаналізувати, як саме це відображено у текстовому матеріалі. Скажімо, у трагедії “Король Лір” одним із мотивів є дитяча невдячність, що серед іншого простежується у кількісному використанні лексеми “heart”, яка вжита в оригіналі 59 разів. Якщо провести кількісний підрахунок наявності лексеми “серце” в українських перекладах, то побачимо, що у більшості тлумачів ця цифра відповідає оригіналу (Панас Мирний – 68 разів, П. Куліш – 63, М. Рильський – 59, Василь Барка – 46, Ю. Андрухович – 48), натомість у перекладі О. Грязнова вона зустрічається лише 23 рази, що відповідно змінює сприйняття та послаблює присутній в оригіналі архетипний мотив. Прикладом архетипу на синтаксичному рівні може бути твір Оскара Вайльда “Учень” (Disciple), де одним із засобів реалізації біблійного архетипного мотиву є використання інверсії, що характерна для мови Святого Письма.

Висновки. Отже, у процесі перекладу інтерпретатор повинен скласти пазли архетипних образів, мотивів та символів таким чином, щоб вихідний текст породжував в уяві читача ті архетипи, які були закодовані автором оригіналу. Сьогодні архетипний аналіз тексту є складовою частиною складнішої моделі інтерпретації тексту, що передбачає сукупність певних процедур з урахуванням лінгвальних та екстралінгвальних чинників. Перекладач повинен знайти тонкий баланс між вірністю джерельному тексту та забезпеченням відповідності цільового тексту культурним і мовним нормам цільової аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Белєхова Л. І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ (на матеріалі віршованих текстів американської поезії). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Сер. «Філологічні науки»*. 2015. № 3. С. 6–16.
2. Біблія як інтертекст світової літератури / під ред. С. Д. Абрамовича. Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2011. 478 с.
3. Доній Т. М. Архетипи і топоси постмодерністської поезії України та США : дис... канд. філол. наук / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2018. 230 с.
4. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник]. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
5. Коробко Л. Літературознавчі поняття в інтертексті культури: спроба кореляції. *Слово і Час*. 2009. № 12. С. 86–93.

6. Лановик М. Б. Розвиток концептів “символ”, “архетип” і “міф” у теоретико-літературних дослідженнях науки про переклад. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2005. № 22. С.150–155.
7. Літературознавча компаративістика / за ред. Р. Т. Гром’як. Тернопіль : Редакційно-видавничий відділ ТДПУ, 2002. 331 с.
8. Любимова С. Роль архетипів у формуванні стереотипів американської лінгвокультури. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. С. 4–8.
9. Медведева Н. В. Теорія архетипів К. Г. Юнга та дослідження творчого сприймання. *Symbolic and archetypic in culture and social relations: materials of the IV international scientific conference*. 2014. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7567/1/K-03.05.14-Medvedeva%20N.V.%D0%AE%D0%BD%D0%B3.pdf>.
10. Процик І. В. Архетип і символ: проблеми визначення та взаємодії. *Актуальні проблеми слов’янської філології*. 2011. Вип. XXIV, ч. 2. С. 368–377.
11. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке : монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
12. Ятченко В. Ф. Про розвиток духовності українського етносу дохристиянської доби : монографія. Київ : Віпол, 1998. 200 с.

REFERENCES

1. Bieliakhova L. I. Arkhetyp, arkhetypnyi smysl, arkhetypnyi obraz (na materialy virshovanykh tekstiv amerykanskoi poezii) [Archetype, archetypal meaning, archetypal image (on the basis of poetic texts of American poetry)]. *Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Ser. "Filolohichni nauky"*. 2015. №. 3. S. 6–16.
2. Bibliia yak intertekst svitovoi literatury [The Bible as an Intertext of World Literature] / pid red. S.D. Abramovycha. Kamianets-Podilskyi : Kamianets-Podil. nats. un-t im. Ivana Ohiiienka, 2011. 478 s.
3. Donii T. M. Arkhetypy i toposy postmodernistskoi poezii Ukrainy ta SShA [Archetypes and toposes of postmodern poetry of Ukraine and the USA] : dys...kand. filol. nauk / Kyiv.nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2018. 230 s.
4. Zhaivoronok V.V. Znaky ukrainskoi etnokultury [Signs of Ukrainian ethnocultures] : [slovnnyk-dovidnyk]. Kyiv : Dovira, 2006. 703 s.
5. Korobko L. Literaturoznavchi poniattia v interteksti kultury: sproba koreliatsii [Literary concepts in the intertext of culture: an attempt at correlation]. *Slovo i Chas*. 2009. № 12. S. 86–93.
6. Lanovyk M. B. Rozvytok kontseptiv ‘symvol’, ‘arkhetyp’ i ‘mif’ u teoretyko-literaturnykh doslidzhenniakh nauky pro pereklad [Development of the concepts ‘symbol’, ‘archetype’ and ‘myth’ in theoretical and literary studies of the science of translation]. *Visn. Zhytomyr. derzh.un-tu im. I. Franka*. 2005. №22. S.150–155.
7. Literaturoznavcha komparatyvistyka [Literary comparative studies] / za red. R. T. Hromiak. Ternopil : Redaktsiino-vydavnychiy viddil TDPU, 2002. 331 s.
8. Liubymova S. Rol arkhetypiv u formuvanni stereotypiv amerykanskoi linhvokultury [The role of archetypes in the formation of stereotypes of American linguoculture]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2020. Vyp. 29. S. 4–8.

9. Medvedeva N. V. Teoriia arkhetyviv K.H. Yunha ta doslidzhennia tvorchoho sprymannia [The theory of archetypes by K.G. Jung and the study of creative perception]. *Symbolic and Archetypic in Culture and Social Relations: materials of the IV international scientific conference*. 2014. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/7567/1/K-03.05.14-Medvedeva%20N.V.%D0%AE%D0%BD%D0%B3.pdf>.
10. Protsyk I.V. Arkhetyp i symvol: problemy vyznachennia ta vzaiemodii [Archetype and symbol: problems of definition and interaction]. *Aktualni problemy slovianskoi filolohii*. 2011. Vyp. XXIV. ch. 2. S. 368–377.
11. Selivanova O. O. Svit svidomosti v movi [The World of Consciousness in Language]. Myr soznanyia v yazyke : monohrafichne vydannia. Cherkasy : Yu. Chabanenko, 2012. 488 s.
12. Iatchenko V. F. Pro rozvytok dukhovnosti ukrainskoho etnosu dokhrystyianskoi doby [On the Development of the Spirituality of the Ukrainian Ethnic Group in the pre-Christian Era] : monohrafiia. Kyiv : Vipol, 1998. 200 s.

Стаття надійшла до редколегії 01.09.2023

Прийнята до друку 25.10.2023

PECULIARITIES OF ARCHETYPES' REPRODUCTION IN THE TRANSLATION OF AN ARTISTIC WORK

Mariia Kravtsova

*Ivan Franko National University in Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000
mariia.kravtsova@lnu.edu.ua*

The article examines the peculiarities of reproduction of archetypes in the translation of an artistic work. The interpretation of the concept of 'archetype', its classifications and levels of its mental representation in the text are studied herein. While examining the issue of universal and ethnocultural archetypes, the author of the article introduces the term 'culturally determined archetypes'. The article contains the proposals as to the actions that are to be taken by a translator in the process of reproduction of the source language archetype in the target language, outlines what exactly it is necessary to pay attention to in order to properly translate the archetype. It is noted that if the archetypes are translated inadequately or inaccurately, the integrity of the literary work may be violated due to the partial loss of the symbolic meaning, or the emotional impact on the reader. It is proposed to include the archetypal analysis of the source and target texts to the translation studies analysis.

Key words: archetype, psychological archetype, cultural archetype, culturally-preconditioned archetype, archetypal image, motive, symbol, translation.